

Amerikan Üstünlüğü Hayali

Yanlış kullanılan Amerikan gücünün düzeltilmesi

George Soros

Truva Yayınları
1. Baskı Mayıs 2005
211 Sayfa

ARKA KAPAK

“Amerikan değerlerini, Bush yönetimi tarafından temsil edilen ölçsüz kibrin yarattığı tehditten tutkuyla korumaya çalışan birisinden canlı, tahrik edici bir kitap. George Soros, piyasa kapitalizmi, hukuk düzeni ve ahlaklı otoritemiz gibi bizi güçlendiren mekanizmaların Washington’daki bazılarının üstünlükçü tutumları nedeniyle risk altında olduğunu gösterişli biçimde ortaya koymaktadır. Yerinde, ivedi ve gerekli olan bu eleştiri, Amerika’nın küresel etkisinin feci bir biçimde çökmesini önlemek için zorunlu bir çare önermektedir.” – Prof. Joseph Stiglitz

GEORGE SOROS

1930 yılında Macaristan’ın Budapeşte kentinde doğan George Soros, 1947’de İngiltere’ye göç etti ve London School of Economics okulundan mezun oldu. Öğrencilik yıllarında düşünür Karl Popper’in çalışmalarını tanıyan Soros’un düşünce gelişiminde ve toplumsal çalışmalarında Popper’in önemli bir etkisi oldu. Soros, 1956 yılında ABD’ye taşındı ve kurduğu uluslararası yatırım fonundan büyük bir gelir elde etti.

George Soros, 1979 yılında, ilk vakfı olan Açık Toplum İlkeler Beyannamesi Fonu’nu New York’ta, Doğu Avrupa’daki ilk vakfı olan Avrupa Vakfı’nı 1984’te Macaristan’da kurdu. Bugün, 30’u aşkın ülkede (Orta ve Doğu Avrupa, eski SSCB ülkeleri Guatemala, Haiti, Moğolistan, Güney Afrika, ABD v.s.) bulunan vakıflar ağını fonlamaktadır. Bu vakıfların ortak hedefi, açık toplumların gelişimini ve devamlılığını sağlayacak kurumların kurulması ve güçlendirilmesidir. Soros, Orta Avrupa Üniversitesi ve Uluslararası Bilim Vakfı’nın da kurucusudur. 1994 yılında, ağı kapsamındaki vakıflara 300 milyon dolar harcamıştır. 1995 yılında bu miktar 350 milyon, 1997 yılında 428 milyon, 2000 yılında 494 milyon dolara çıkmıştır.

George Soros’un Truva Yayınları’ndan çıkan diğer kitabı “Açık Toplum - Küresel Kapitalizm’de Reform”dur.

1. KISIM ELEŞTİREL BAKIŞ

1. Bölüm: BUSH DOKTRİNİ

Başkan, terörizme karşı savaş ilan etti ve bu kılıf altında 11 Eylül trajedisinden önce kararlaştırılmış olan radikal bir dış politika gündemini uygulamaya koydu.

Bu gündemin temelini teşkil eden ilkeler aşağıdaki gibi özetlenebilir: Uluslararası ilişkiler hukukun değil, gücün ilişkisidir; güç hükmeder ve hukuk hükmedenin meşru kılabilir. Birleşik Devletler, Soğuk Savaş sonrası dünyada şüphesiz mütehakim güçtür; bu nedenle görüşlerini, çıkarlarını ve değerlerini dünyaya dayatabilecek bir konumdadır. Dünya Amerikan değerlerini kabul etmekten fayda sağlayabilir; çünkü Amerikan modeli üstünlüğünü ispatlamıştır. Bununla beraber, önceki yönetimler altında, Birleşik Devletler gücünün tüm potansiyelini kullanmakta başarısız olmuştur. Bu düzeltilmelidir. Birleşik Devletler dünyadaki üstünlüğünü vurgulamak zorundadır.

Bu dış politika görüşü, yeni muhafazakârlık olarak ifade edilen kapsamlı bir ideolojinin bir parçasıdır; fakat ben bunu sosyal Darwinizmin ham bir biçimi olarak tanımlamayı tercih ediyorum. Ham olarak niteliyorum çünkü en uygun olanın hayatta kalmasında işbirliğinin rolünü göz ardı etmekte ve bütün önemi rekabete atfetmektedir. Ekonomide, rekabet şirketler arasındadır; uluslararası ilişkilerde ise devletler arasında. Ekonomik konularda, sosyal Darwinizm piyasa tutuculuğu biçiminde ortaya çıkmakta; uluslararası ilişkilerde ise Amerikan üstünlüğünün takip edilmesine yol açmaktadır.

11 Eylül 2001’den önce, Yeni Amerikan Yüzyılı Projesi’nin üyeleri iki sebepten dolayı stratejilerini uygulamakta engellendiler. Birincisi, Başkan Bush kesin bir vekâlet olmadan göreve geldi; ABD Yüce Mahkemesi tarafından yapılan tek bir seçimle başkan oldu. İkincisi, Amerika’nın askeri harcamalarını büyük ölçüde artırmasını haklı çıkaracak açıkça tanımlanmış bir düşünce yoktu. 11 Eylül’den önce savunulan strateji daha sonradan kabul edilenle aynı değildi. Terörizme karşı savaşın değil, füze savunmasının önemi üzerinde duruluyordu. Fakat tek taraflı Amerikan hâkimiyetini savunan aynı görüş telkin edildi.

11 Eylül bütün engelleri tek bir vuruşla ortadan kaldırdı. Başkan Bush terörizme karşı savaş ilan etti ve ulus, Başkanın arkasında saf oluştu. Ondan sonra Bush yönetimi terörist saldırısını kendi amaçları doğrultusunda istismar etmeye

başladı. Eleştirileri susturmak ve ulusu başkanın arkasında birlikte tutmak isteyen yönetim, ulusu etkileyen korkuyu bilinçli biçimde besledi. Daha sonra Amerikan üstünlüğü rüyasının peşinden gitmek için terörizme karşı savaşı kullandı. 11 Eylül bu şekilde tarihin akışını değiştirdi.

Farklı bir gündem için bir olayı istismar etmek doğal olarak suçlanmayı hak etmez. Liderliği sürdürmek başkanın görevidir ve siyasetçiler için politikalarını ilerletmek için olayları saptırmak, istismar etmek ve manipüle etmek tamamen doğaldır. Endişenin nedeni, Başkan Bush'un uyguladığı politikalar ve bu politikaları empoze etme biçimidir.

Üstünlükçü İdeoloji

Bush yönetiminin üstünlükçü ideolojisi açık toplum ilkeleriyle çelişki halindedir; çünkü son doğruya sahip olduğunu iddia etmektedir. Diğerlerinden daha güçlü olduğumuzdan dolayı, daha iyisini bilmemiz ve haklı olmak zorunda olmamız gerektiğini varsayar. Bu noktada, kökten dincilik ile Amerikan üstünlüğü ideolojisini biçimlendirmeye çalışan piyasa tutuculuğu bir araya gelir. Son ulusal güvenlik stratejimizin ilk cümlesi şu şekildedir: Özgürlük ve totaliterlik arasındaki 20. yüzyıldaki mücadele özgürlüğün güçlerinin kesin zaferiyle sonuçlanmıştır ve bu başarı için bir tek sürdürülebilir model vardır: Özgürlük, demokrasi ve serbest girişim.

Bu ifade iki sebepten dolayı yanlıştır. Birincisi, ulusal başarı için bir tek sürdürülebilir başarı yoktur. Ve ikincisi, başarılı olan Amerikan modeli diğer ülkeler için geçerli değildir; çünkü başarımız büyük ölçüde küresel kapitalist sistemin merkezindeki hâkim konumumuza dayanmaktadır ve bu konumu diğerlerine vermeye pek istekli değiliz.

Bush doktrini, iki ayak üzerine inşa edilmiştir: Birincisi, Birleşik Devletler şüphesiz askeri üstünlüğünü korumak için elinden gelen her şeyi yapacaktır ve ikincisi Birleşik Devletler müdahaleci eylem hakkını haksız yere iddia etmektedir. Birlikte düşünülürse, bu iki ayak egemenliğin iki türünü desteklemektedir: Uluslararası anlaşmalar ve yükümlülükler üzerinde önceliği olan Birleşik Devletlerin egemenliği ve Bush doktrinine tabi diğer bütün devletlerin egemenliği. Bu, George Orwell'in *Hayvan Çıfllığı*'ni animsattır: *Bütün hayvanlar eşittir; ama bazı hayvanlar diğerlerinden daha eşittir.*

Demokrasiyi yayma konuşmaları ulusal güvenlik stratejisinin bir parçasıdır. Bush özgürlüğün galip geleceğini sık sık dile getirmektedir Aslında Amerika'nın galip geleceğini kastetmektedir.

Irak'ın işgali ile çelişki eve de taşınmıştır. "Özgürlük ve demokrasi" getiren özgürlükçüler olarak geldik, fakat nüfusun büyük bir kesimi tarafından bu biçimde algılanıyoruz.

Başkan Bush özgürlükle Amerikan değerlerini eşit görüyor. Onun neyin doğru, neyin yanlış olduğunu basite indirgeyen bir bakış açısı vardır: Biz doğruyuz ve onlar yanlış. Bizim hatalı olabileceğimizi kabul eden açık toplum ilkeleriyle çelişki içindedir.

Süresizlik

Neocon'lar Amerika'nın ulusal başarı modelini diğerlerinininkine göre üstün görmektedirler ve dünyanın geri kalanının bundan faydalanmasını istemektedirler. Irak gibi bir ülkeye askeri güçle demokrasi götürmek gibi garip bir fikrin kaynağı budur. Etkili olmalarına rağmen, Amerikan üstünlüğünü savunanlar 11 Eylül'deki terörist saldırıya kadar etkinlik kazanamamışlardı. Böylece Amerikan dış politikası dengeden uzak alana gelmiştir.

Şimdi ülke sadece ülkenin karakterini değil, Amerika'nın dünyadaki rolünü de değiştiren aşırı bir ideolojinin elindedir. "Aşırı" olarak niteliyorum; çünkü Amerika'nın büyük çoğunluğunun değerleri ve inançlarıyla uyumlu olduğuna inanmıyorum.

Açık toplum için esas olan eleştiri, vatansever olmamakla suçlanarak susturulmaktadır. Bush yönetiminin politikaları yalnızca Amerika'nın dünyadaki durumunu etkilememektedir; yurt içinde orta sınıfın ve fakirlerin aleyhine zenginlere yaramaktadır ve Başkan Eisenhower tarafından askeri-endüstriyel kompleks olarak nitelendirilen devlet ile büyük işletmeler arasındaki kutsal olmayan ittifakı güçlendirmektedir.

2. Bölüm: TERÖRLE SAVAŞ

Bush yönetiminin terörle savaşında bir şey temelinden yanlıştır. Sürdürülen savaşın terörizmi sona erdirmekle veya anavatanın güvenliğinin artırılması ile çok az ilişkisi vardır; buna karşılık, terör savaşı sürdürmek için bahane olarak kullanılmaktadır.

Savaş, terörizmle mücadele çerçevesinde yanlış ve yanıltıcı bir söylemdir. 11 Eylül saldırılarını insanlığa karşı işlenmiş suçlar olarak görmek daha uygun olabilirdi. Suçlar polisin işidir, askeri mücadele gerektirmez. Terörizmden korunmak için ihtiyaç duyulanlar tedbir, bilinç ve istihbarat toplamadır ve bunların hepsi tamamen teröristlerin içinde oldukları grupların desteğine bağlıdır

Terörizme karşı savaş ilan etmek Bush yönetiminin amaçlarına daha uygundu; çünkü askeri güce başvurmamızı sağladı. Fakat terörizmle uğraşmak için bu yanlış bir yoldur. Askeri mücadele saptanabilir bir hedefi, tercihen bir devleti gerektirir. Sonuç olarak, terörizmle mücadele temelde teröristleri koruyan devletlere karşı yapılır. Bununla birlikte, her ne kadar birçok şekilde bir devlet tarafından desteklenseler de, teröristler tanım itibarıyla devletsiz aktörlerdir. Terörist avı savaşa döndüğünde, bazı masum kurbanlar yaratmak zorundayız. Kurbanlar ne kadar masumlarsa, kızgınlık o kadar büyüyecek ve bazı kurbanların faillere dönüşmesi kaçınılmaz olacaktır.

2. Irak Savaşı'nın özellikle Türkiye'deki gelişmemiş demokrasi üzerinde olumsuz bir etkisi oldu. Ülkedeki hükümet ılımlı İslamcı Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti)'nin elinde. AKP gerçekten kendini Türkiye'yi Avrupa Birliği üyeliği için daha açık bir toplum haline getirmeye adanmıştır. Bu desteklenmeye değer olağanüstü bir durumdur. Ordu çok güçlüdür ve AKP'den şüphelenmektedir. Irak'ın işgali için Türkiye ile işbirliği için sabırsız olan Birleşik Devletler, hükümet ile anlaşmasına rağmen Parlamento'nun çoğunluğunun desteğini kazanamadı. Anlaşma demokratik yollardan reddedildi. Bu bizim askeri planlarımız için büyük bir aksilikti. Sonrasında Paul Wolfowitz Türkiye'ye gitti ve kamuoyu önünde generalleri daha etkili olamadıkları için kınadı. Bu, tarihinde askeri darbeler olan bir ülkede demokrasiyi destekleyen bir davranış değildi.

Uluslararası işbirliğini geliştirmekte terörle savaşımız kesinlikle ters tepmektedir. ABD'nin Çin ve Rusya ile olan ilişkilerine - ikisinin de teröre karşı savaşa fikrinden hoşlanmasından dolayı- faydası olmuş olabilir; fakat savaş eski müttefiklerimizle daha önceden eş görülmemiş bir uçurum açılmasına neden oldu. Dünyanın geri kalanındaki kamuoyu Bush yönetiminin tek taraflı uygulamalarına derin biçimde içerledi. Gördüğümüz gibi, 11 Eylül'ün hemen ertesinden Irak'ın işgaline kadar geçen sürede Amerika'ya karşı tutum 180 derece değişti.

4. Bölüm: IRAK BATAKLIĞI

Güdüler

Bush yönetiminin Saddam Hüseyin'i devirme kararının gerçek güdüleri gizemini koruyor. Bu güdülerin neler olduğunu tahmin etmek mümkündür; fakat onları kesin olarak belirlemek mümkün değildir, çünkü daha önceden hiç tartışılmadılar. Bununla birlikte, Irak'ta bugünkü bataklığın altında yatan nedenleri daha iyi anlayabilmek için geçmişe bakmakta fayda var.

Güdülerden birisi Amerikan üstünlüğü iddiası, yani gündemi Birleşik Devletlerin belirlediğini gösterme çabası, olabilir. Irak bu basit neden için ziyadesiyle uygun olduğundan bir gösteri projesi olarak seçilmiş olabilir.

Mayıs 2003'teki bir röportajda, Wolfowitz yönetimin politikasının arkasında birçok etkenin yattığını söyledi, fakat "bürokratik nedenlerden dolayı kitle imha silahlarını öne sürdük, çünkü herkesin üzerinde anlaşabileceği tek neden oydu".

Bu ifade bile gururun en kötü biçimidir. Fakat Saddam'ın devrilmesine gerekçe gösterilebilecek daha gerçekçi jeopolitik nedenler vardır. Muhtemelen Amerika'nın kendi kaderini kontrol etmesinin önündeki en önemli engel yabancı petrole duyduğu ihtiyaçtır. Suudi Arabistan ne kadar güvenilir bir müttefik olduğunu ispatladı: Yurt dışındaki İslami aşırılığı destekleyerek yurt içindeki siyasi istikrarı korudu. 11 Eylül'ün yan etkisi olarak, bu denge politikası artık mümkün değildir ve Suudi rejimi Şah'ın İran'ının eskiden olduğu gibi istikrarı kaybetme tehlikesi altındadır. Irak'ın stratejik bir konumu var ve Suudi Arabistan'dan sonra en çok petrol rezervine sahip ikinci ülkedir. Birleşik Devletler Irak'ı işgal ederek ve Amerikan üslerini Suudi Arabistan'dan Irak'a kaydırarak, Suudi petrolüne güvenli bir alternatif elde edebilir. Göz önünde bulundurulması gereken başka bir etken daha var. Küresel petrol stoku gittikçe azalmaktadır ve Irak petrolünün musluğu er veya geç yeniden açılmalıdır. Fakat Saddam Hüseyin'in iktidarı devam ederken ambargoyu kaldırmak onu daha tehlikeli bir hale getirebilirdi; bu nedenle, iktidarda uzaklaştırılmak zorundaydı.

Diğer bir önemli etken de İsrail'di. Birleşik Devletlerdeki çok sayıdaki fanatik dinciler İsrail'in yeniden doğuşunun kıyamet alameti olduğuna ve Mesih'in ikinci kez Dünya'ya gelişi anlamına geldiğine inanıyorlar. Bu yüzden, geleneksel İsrail taraftarı lobiye ilaveten, İsrail'e evanjelik sağdan da güçlü bir destek gelmektedir ve başkanın seçmenlerinin tabanını bu kişiler oluşturmaktadır. Kıyametin kopması için İsrail'in yıkılması gerektiğinden, İsrail'in durumu buna benzer arkadaşları olmadığı zaman daha iyi olur. Bununla beraber, Başkan Bush, kendini seçmenlerine dikkat etmek zorunda hissetti. Irak'ta güçlü bir askeri varlığın inşa edilmesi, bütün bölgenin politik görünüşünün dönüştürülmesine yardımcı olacaktır. Bu da İsrail'i rahatlatacak ve Filistinli radikallerin İsrail ve ABD'li destekçileri tarafından kabul edilebilecek bir anlaşmanın imzalanabilmesi yolunda elini zayıflatacaktır. Avrupa'nın tümü, Tony Blair'in Britanya'sı da dahil, Filistin meselesinin önceliği olduğunu düşünüyordu, fakat Başkan Bush öncelikle Irak'taki işini bitirmek istiyordu. Birleşik Devletler ile Avrupa arasındaki anlaşmazlığın temel nedenlerinden biri buydu ve bu yüzden Amerika savaşın sonra Ortadoğu barışına yönelik bir anlaşmaya öncelik vereceğine dair sonradan yerine getirmeyeceği bir taahhütte bulundu.

Saldırı

Orta Doğu'daki birçok devlet gibi, Irak Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılmasından sonra Batı güçleri tarafından büyük ölçüde Batı'nın etkisiyle yönetilmek üzere yapay biçimde yaratılmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nun vilayetleri Irak'ı kurmak için birleştirilmiştir. Kuzeyde çoğunluğu oluşturan Kürtler, Türkiye, Irak ve İran arasında dağıtılmıştır. Bağdat etrafındaki Sünni çoğunluk Basra ve bataklık araziler etrafındaki Şii çoğunlukla birleştirilmiştir.

Etnik ve dini ayrımlar göz önünde bulundurulduğunda, demokrasinin kurulması ülkenin kolayca dağılmasına neden olabilir. Bu yüzden ki, komşu Arap yöneticilerden gelen baskılar 1. Körfez Savaşı'nda Başkan Bush'u Saddam'ın devrilmesine çok az bir zaman kala durdurmuştur. Irak'a saldırdığında 2. Başkan Bush'un çomak soktuğu arı kovarı buydu. Demokrasi getirmek aklına gelen ilk şey değildi kuşkusuz. Daha önceden ifade ettiğim gibi, gerçek güdüler gizemini koruyor; fakat ulus kurma bunlar arasında ilk sıralarda yer almamaktadır. Unutulmamalıdır ki, Afganistan'daki koşullar daha elverişliydi; fakat Bush yönetimi bunlardan faydalanmakta başarısız oldu. Irak'a yapılan saldırıya karşı çıkmamın sebeplerinden biri, yapılan eylemin "ulus kurma"nın adını kötüye çıkarmasıydı.

II. KISIM YAPICI VİZYON

6. Bölüm: DÜNYA DÜZENİNİN DÜZELTİLMESİ

Küreselleşme birçok bakımdan gerçekten arzu edilir bir gelişmeydi. Kazananların kaybedenleri tazmin etmesi ve bir artığın kalması sebebiyle uluslararası ticaret bütün taraflar için faydalıdır. Ayrıca, özel girişim refahın yaratılmasında devletten daha başarılıdır. Buna ilaveten, devletler güçlerini kötü kullanmaya meyillidir, küreselleşme tek tek devletlerin sağlayamayacağı ölçüde bir bireysel özgürlük sunmaktadır. Küresel ölçekteki serbest rekabet, yaratıcılık ve girişimcilikle ilgili yetenekleri serbest bırakırken, teknolojik yeniliklere ivme kazandırmıştır. İspat etmesi zor olmakla beraber, küreselleşme büyük olasılıkla küresel ölçekteki ekonomik büyümeyi de hızlandırmıştır. Fakat gayrisafi milli hâsılların toplamı insanlığın refahı için yeterli bir ölçü değildir.

Piyasa tutucuları küresel finansal piyasaların faydalarını kabul etmekte, fakat kusurlarını ihmal etmektedirler. Mali piyasaların dengeye yöneldiğine ve kaynakların optimum dağılımını sağladığına inanmaktadır. Piyasalar tam rekabetçi olmaktan uzak olsa bile, ulusal ve uluslararası düzenlemelerle müdahale etmektense kaynakların dağılımını piyasalara bırakmanın daha iyi olacağına inanıyorlar.

Bununla birlikte, piyasa mekanizmasına duyulan aşırı güven tehlikelidir. Piyasalar istekli katılımcıların arasında mal ve hizmetlerin serbestçe mübadelesini kolaylaştırmak üzere tasarlanmıştır, fakat kolektif ihtiyaçlara kendiliğinden cevap verebilecek yeteneğe sahip değildir. Sosyal adaleti sağlamak için de yeterli değildir. Bu "kamu malları" sadece siyasi bir süreçle sağlanabilir.

Küreselleşme devletin en uygun ve verimli gelir kaynakları ile müdahale ederek, yani gümrük vergilerini azaltırken veya ortadan kaldırırken, gelirlerin ve karların vergilendirilmesi yoluyla, vatandaşları için kamu malları sunma yeteneğini şiddetli biçimde zayıflatmıştır. Sonuç olarak, refah devleti 2. Dünya Savaşı'ndan sonra kurulduğu biçimde korunamaz. Sosyal güvenlik ve istihdam sistemlerini gözden geçiren devletler -onların arasında ABD ve İngiltere başta gelir-ekonomik olarak gelişmiştir, sistemlerini korumaya çalışanlar ise - Fransa ve Almanya örnek gösterilebilir- geri kalmıştır.

Refah devletinin parçalanması nispeten yeni bir olgudur ve bütün etkisi henüz hissedilmemiştir. 2. Dünya Savaşı'nın bitiminden sonra, sanayileşmiş ülkelerin bir kısmında GSMH içindeki devletin payı neredeyse ikiye katlanmıştı. 1980'den sonra yön tersine dönmüştür. İlginçtir ki, GSMH içinde devletin payı algılanabilir şekilde düşmemiştir. Bunun yerine gerçekleşen ise, sermaye ve istihdama konan vergilerin, diğer vergileme biçimleri (özellikle tüketim) artmaya devam ederken, düşürülmesidir. Başka bir deyişle, vergilendirmenin yükü sermaye sahiplerinden tüketicilere, yani zenginden fakire ve orta sınıfa kaydırılmıştır. Vaat edilen tam olarak bu değildi; fakat bunların amaçlanmamış sonuçlar olduğu söylenemez; çünkü piyasa tutucularının planladıkları kesinlikle buydu.

Üstünlük dengesi mali sermayenin lehinedir. Çok uluslu şirketlerin ve uluslararası mali piyasaların devletin egemenliğinin yerine geçtiği sıklıkla söylenir. Durum böyle değildir. Devletler egemenliklerini ellerinde tutmaktadır ve hiçbir birey veya şirketin sahip olmayı bile hayal edemeyeceği yasama ve yürütme yetkisini kullanmaktadır. Piyasalar küreselleşirken, politik düzenlemeler sıkı bir şekilde devletlerin egemenliğine dayandırılmaya devam etmektedir. Birçok uluslararası kuruluşumuz var; fakat devletlerin iç işlerine karışmalarına, bu devletler egemenliklerini uluslararası kuruluşlara emanet ettikleri ölçü haricinde, müsaade edilmiyor.

Küresel mali piyasaların ve ulusal politikaların birleşimi, temel olarak özel ürünlerin üretilmesi ve değişimi için tasarlanmış dengesiz bir sistem yaratmıştır. Kolektif ihtiyaçlar ve sosyal adalet günah çıkarma için kullanılıyordu; çünkü uluslararası kuruluşların gelişmesi piyasaların gelişmesine ayak uyduramamıştır.

Ekonomik ve finansal konulardaki egemenliğin devri diğer alanlardakilerden daha fazladır, Örneğin, Avrupa Birliği'nde, üye devletlerin birçok güçlerini Avrupa Komisyonu'na devrettikleri bir ortak pazar vardır ve Avrupa Merkez Bankası para basmak ve ekonomi yönetiminde temel bir etken olan faiz oranlarını kontrol etmek gibi devletin birçok yetkisini kullanmaktadır. Bununla birlikte, üye devletler dış politika, savunma ve diğer birçok alanda egemenlik haklarını ellerinde bulundurmaktadır. Avrupa Birliği'nin 25 üyeye genişlemesi egemenliğin daha çok devrini kaçınılmaz hale getirmektedir. Avrupa Birliği'nin içindeki bu farklılık uluslararası kuruluşlara da daha büyük ölçüde aksetmektedir. Genel olarak, IMF, Dünya Bankası ve Dünya Ticaret Örgütü gibi uluslararası mali ve ticari kuruluşlar uluslararası politik kuruluştan, özellikle Birleşmiş Milletler, daha fazla yetkiye ve kaynağa sahiptir. Küresel kapitalist sistemin dengesiz doğasından dolayı bu durum sürmektedir. Küreselleşme kar peşinde koşmayı ve özel servet birikimini, kamu mallarının sağlanmasına tercih etmektedir.

Özel mallar ve kamu malları arasındaki eşitsizlik birkaç kilde kendini göstermektedir. İlk olarak, hem ülkelerin de hem de ülkeler arasında, zengin ile fakir arasındaki eşitsizlik artmaktadır. Kuşkusuz, küreselleşme sıfır toplamlı bir oyun değildir: Faydaları maliyetlerini aşmaktadır. Küreselleşme yoluyla artan refah, küreselleşmenin eşitsizliklerini ve diğer eksikliklerini düzeltmek için kullanılabilir ve bundan sonra bile elimizde refah kalabilir. Sorun şu ki kazananlar ne ülkelerin içinde ne de ülkeler arasında kaybedenlerin zararını tazmin ediyorlar. Bildiğimiz üzere, refah devleti sürdürülemez hale gelmiştir ve uluslararası gelir dağılımı pratik olarak mevcut değildir. ... Sonuç olarak, zengin ile fakir arasındaki açık büyümeye devam etmektedir. Dünya nüfusunun en zengin yüzde 1'i en fakir yüzde 57 ile aynı miktarı almaktadır. 1,2 milyar civarındaki bir nüfus günde 1 doların altında, 2,8 milyar kişi günde 2 doların altında bir gelirle yaşamaktadır. 1 milyardan fazla kişi temiz su imkânından yoksundur. 827 milyon kişi yetersiz beslenmeden mustarıdır. Bu koşullar bütünüyle küreselleşmeden kaynaklanmamaktadır; fakat küreselleşme bunları düzeltmek için çok az şey yapmıştır.

İkincisi, küresel kapitalist sistemin merkezindeki ülkeler çevredeki ülkelere daha avantajlı konumdadır, Belki de en büyük avantajları kendi para birimleri cinsinden borçlanabilmeleridir. Bu da telafi edici politikalar uygulamalarına imkân vermektedir, yani durgunlukla mücadele için faiz oranlarını düşürebilir veya devlet harcamalarını artırabilirler. Merkezdeki ülkeler aynı zamanda IMF'nin ve uluslararası finansal sistemin denetimini altındadır. Birlikte bu iki etken merkez ülkelerin kendi kaderleri üzerinde daha bağımlı bir konumu olan çevre ülkelere daha fazla etkileri olmasını sağlamaktadır.

Piyasa tutuculuğunun öğretilerine karşı, mali piyasalar dengeye yönelmemektedir; krizlere yatkındır. 1980'den bu yana, yıkıcı birkaç mali kriz yaşanmıştır, fakat ne zaman çevre tehlikede olsa, yetkililer sistemi korumak için kararlı eylemlerde bulunmuşlardır. Sonuçta, yıkım çevre ile sınırlı kalır. Bu da merkezdeki ülkeleri sadece daha zengin değil, aynı zamanda daha istikrarlı hale getirmiştir. Çevre ülkelerdeki kapitalistleri birikmiş servetlerini merkezde tutmaya teşvik etmiştir. Buna karşın, çevre ülkelerin üretici varlıkları büyük ölçüde yabancılara aittir. Yerli kapitalistlerin sermayeleri başka ülkelere götürmesi ve çok uluslu şirketlerin nüfuzu çevre ülkelerin kendi kaderlerini kontrol yeteneğini zayıflatmakta ve demokratik kuruluşların gelişimine mani olmaktadır. Zararlı etkiler kümülatiftir ve bazı çevre ülkeler için küreselleşmenin dezavantajları faydalarını aşmaktadır.

Üçüncü büyük eşitsizlik ise, iyi hükümetlere ve iyi işleyen demokratik kurumlara sahip ülkeler ile yozlaşmış, baskıcı rejimlere sahip veya başarısız ülkeler arasındadır. Ekonomik gelişme genellikle bir bütün olarak ölçülür; fakat bütünün içinde, kazananlar ve kaybedenler vardır ve aralarındaki ayırım gittikçe genişlemektedir. Bazı ülkeler ileriye giderken, diğerleri zıt yönde ilerlemektedir. Maalesef, çöküşler pozitif gelişmelerden daha hızlı gerçekleşmekte ve yıllarca kaydedilen gelişmeyi bir darbeye mahvedebilmektedir. Daha kötüsü, bir darbeyi bir başkası izleyebilir. Silahlı çatışmalar, baskıcı rejimler ve finansal krizler birbirinden beslenir ve birbirini besler. Bazı ülkeler bu tür tuzaklara yakalanmış gibi görünüyor; bunlar küresel kapitalist sistemin alt sınıfını oluşturuyor. Bu aşağı doğru olan sarmalları tersine döndürmek dünya için temel bir meydan okumadır. Egemenlik ilkesi, devletlerin iç işlerine karışılmasının önünde bir set oluşturmaktadır. Mevcut uluslararası kuruluşlar, barışı korumak, sivil nifakları önlemek ve boyun eğmeyen diktatörleri ortadan kaldırmak için yeterli değildir.

Bakış açımızı genişleterek, küresel kapitalist sistemde teşhis ettiğim üç temel eşitsizliğe -kamu malları ile özel mallar, merkez ile çevre ve iyi ile kötü hükümetler arasında- başka bir açıdan yaklaşacağım. Önceden yaptığım gibi, uluslararası mali ve ticari kuruluşların rolüne odaklanmak yerine, devletlerin - özellikle Birleşik Devletler- rolüne yoğunlaşmak istiyorum.

Geçmiş nazaran birbirine daha bağımlı bir dünyada yaşıyoruz; fakat politik düzenlemelerimiz hala devletlerin egemenliği temeline dayandırılmaktadır. Tek tek ülkelerde neler olduğu diğer bütün ülkelerin de ilgi alanına giriyor. 11 Eylül'de önce bu doğrudu, fakat terörist saldırı daha önceden olmadığı ölçüde evimize kadar girdi. Şimdi, egemenlik ilkesi diğer ülkelerin iç ilişkilere müdahale etmenin önünde duruyor. Mevcut dünya düzeninin çözülmemiş en büyük sorunu budur. Irak'ın işgali bu sorunla baş etmek için kötü bir yoldu.

7. Bölüm: EGEMENLİK VE MÜDAHALE

Egemenlik, toplumun hükümdarlar ve tebaadan, vatandaşlardan değil, oluştuğu dönemde doğmuş tarihi bir kavramdır. 1648'deki Westfalya Antlaşması ile uluslararası ilişkilerde bir dönüm noktası haline gelmiştir. Dini savaşlardan 30 yıl sonra, hükümdarın tebaasının dinini belirleme hakkına sahip olduğu konusunda hemfikir olunmuştur: *Cuius regio eius religio*. Fransız devriminde kral tahttan indirilmiş ve insanlar üzerindeki egemenliği sona erdirilmiştir. Uygulamada egemenlik devletler tarafından sürdürülmektedir. Hanedana ait egemenliğin yerini ulusal egemenlik almıştır. Bazı devletler demokratiktir, bazıları ise değil. Herhangi birinin bu konuda yapabileceği fazla bir şey yoktur; çünkü egemenlik ilkesi baskıcı rejimleri dış müdahalelere karşı korumaktadır.

DÖNÜŞLÜLÜK

Başlangıç noktam, üzerinde yaşadığımız dünyayı algılayışımızı temelinden hatalı olduğu anlayışıdır. Böyle doğrudan belirtince, bu gözlem sanki klişeymiş gibi görünüyor; eğer anlamı tamamen özümserse, o zaman bir anlayış haline gelir.

Yaşadığımız dünyayı algılayışımızın doğası itibarıyla kusurlu olduğunu söylerken, düşündüklerimizden bağımsız gerçekleşen doğal olgulardan farklı olarak, katıldığımız sosyal durumlara gönderme yapıyorum; bununla birlikte, bu, daha geniş bir gerçeklik anlayışını, felsefi düşüncenin geleneksel konusunu da kapsamına alır.

Katılım, bilgiyi elde etme yeteneğimize zarar verir. Bilgi doğru ifadelerle gereksinim duyar ve gerçek ifadeler gerçeklerle uyumlu olmalıdır. Eğer gerçekler ifadelerin doğruluğunun veya geçerliliğinin değerlendirileceği kriterler olarak hizmet edecekse, gerçekler onlara gönderme yapan ifadelerden bağımsız olmalıdır. Kim ne derse desin, nehirler aşağı doğru akar. Fakat düşünen katılımcılara sahip olan durumlar sadece bu gerçekleri içermez; katılımcıların düşünceleri tarafından etkilenmiş olayları da içine alır. Benim düşmanım olup olmadığı büyük ölçüde ne söylediğine ve yaptığına bağlıdır.

Düşünen katılımcılar olarak, katıldığımız durumu etkileyebiliriz; bu nedenle, durum yorumumuzun geçerliliğini sınamak için bağımsız bir ölçüt olarak hizmet edemez. Düşüncelerimiz ve ifadelerimiz gerçeklerle uyumlu olmaya yönelse bile, bu uygunluk doğruluğu teyit etmez; çünkü doğruluğu gözlemlenme yeteneğimizden ziyade durumu etkileme yeteneğimiz buna neden olmuş olabilir. Bağımsız bir ölçütün yokluğunda, anlayışımız asla tamamen bilgi olarak nitelendirilemez.

Bununla birlikte, bilgi bütünüyle erişilmez değildir. Katılmadığımız durumlarla ilgili doğru ifadeler kullanabiliriz ve kendi durumumuzu anlayarak, doğruluğu az veya çok tahmin edebiliriz. Buna rağmen, gerçeklik ile dünyaya bakışımız arasında bir fark olmalı ve bu fark da gerçekliğin bir parçası. Gerçekliğin bu kadar karmaşık yapan da budur. Bütünü anlama yeteneğimizi her zaman aşar. Gerçeklik sonsuza kadar anlayış gücümüzün dışında kalan hareketli bir hedeftir. Katılım ve anlayış, algılayışımızın doğası itibarıyla kusurlu ve eylemlerimizin amaçlanmamış sonuçları olmasını sağlayarak birbirine engel olur. Düşünce ile gerçeklik arasındaki iki yönlü bağlantıyı **dönüşlülük** olarak adlandırıyorum ve bu kavramsal çerçevemin temelini teşkil etmektedir.

Kökten Yanılabilirlik

Karl Popper "*Logic of Scientific Discovery*" kitabında ve diğer eserlerinde, bilimsel bilginin bile son doğruluk olarak nitelenemeyeceğini öne sürmüştür. Bilimsel teoriler asla doğrulanamaz; kuramsal niteliktedirler ve deneylerle desteklenmiş olsalar bile, sadece geçici olarak doğru kabul edilmelidirler; çünkü hiçbir doğrulayıcı kanıt gelecekte zıt bir kanıtın ortaya çıkması ihtimalini ortadan kaldıramaz. Doğrulama ile yanlışlama arasında son doğruluğun erişilemez olmasını sağlayan bir asimetri vardır.

Bu asimetrenin keşfini, Popper'in felsefeye en büyük katkısı olarak görüyorum. Aksi takdirde çözülemeyen olan tümevarım sorununa bir çözüm getirmektedir: Güneşin şimdiye kadar doğudan doğması gerçeği bunun hep böyle olacağına kanıtı olarak nasıl kullanılabilir? Popper'in çözümü, bütün bilimsel genellemelerin test etme yoluyla yanlışlığının ispat edilmesine bağlı olarak, yalnızca geçici olarak geçerli olduğunu ilan ederek doğrulama ihtiyacını ortadan kaldırmaktır. Sadece test edilebilir genellemeler bilimsel olarak nitelenebilir.

Kendi çalışmamda, Popper'in kavramsal çerçevesini bilimsel yöntemin sınırlarının dışında tutuyorum. Bunu sosyal durumlara uyguladım ve Popper'inkinden daha radikal bir hipotez kurdum. Popper bizim hatalı olabileceğimizi söyler; bense katılımcılar olarak öyle veya böyle hatalı olduğumuzu ileri sürüyorum; ne var ki yanlış anlayışımızın ölçüsü veya doğası değişebilir. Buna **kökten yanılabilirlik varsayımı** adını veriyorum.

Bu varsayım **verimli hatalar** kavramıyla yakından ilişkilidir. Geçerli bir fikir ile başlayabiliriz, onu faydalı bulabilir ve artık uygulanamayacağı alanlara genişletebiliriz. Örneğin, doğa bilimi etkileyici sonuçlar elde etmiştir, böylece biz de onun yöntem ve ölçütlerini sosyal olguları araştırmaya uyguladık; ne var ki, sosyal durumlar kararlarını kusurlu algılarına

dayandıran düşünen katılımcılarıyla doğal olgulardan ayrılırlar. Bu da, doğanın araştırılmasında harikalar yaratan bir yöntemin sosyal alanda aldatıcı olmasına neden olmaktadır. Bu anlamda bilimsel yöntem bir verimli hata olarak değerlendirilebilir.

Alternatif olarak, bir fikre başvurma geçerliliğine bağlı olmayabilir. Örneğin, ilkel toplumlar nesnelere ruhlar verirler ve kötü ruhlara hastalıklar affederler. Bilimsel standartlarla bu fikirlerin yanlış olduğunu biliyoruz; buna rağmen onlara güvenenleri açıkça tatmin etmektedir. Aynı mitolojiler için de geçerlidir. Dinler, agnostikleri değil, inananları tatmin eder. Estetik hayal belirli algı veya ifade biçimleriyle canlandırılır; fakat sonuçta fikir tükenmiş olur. Genellikle hakim bir fikrin eksiklikleri, onun karşıtı olarak düşünülebilecek bir başka fikrin doğuşuna neden olur. Örneğin, piyasa tutuculuğu gücünü sosyalizmin başarısızlığından almıştır. Bütün medeniyetimizi verimli hataların bir ürünü olarak görüyorum. Doğal olarak, bu fikrin kendisinin bile verimli bir hata olduğunun farkındayım.

Açık Toplum

Herhangi belirli bir sosyal durumdaki katılımcılar olarak, eylemlerimizi dayandırdığımız bazı inançlarımız olmalı. Eğer inançlarımızın belki de yanlış veya gerçekliğin eksik temsilleri olabileceğini kabul edersek, hangi temele göre hareket edeceğiz? Cevap Popper'ın bilimsel yöntem için verdiği ile aynıdır: *Inançlarımızı sürekli yeniden incelemeye tabi tutarken, onlara geçici olarak gerçeklemiş gibi davranınız. Bu, açık bir toplumun dayanağı olan ilkedir.*

Açık bir toplum kendisini her zaman gelişime açık tutar. İnsanların farklı görüşleri ve çıkarları olduğu ve hiç kimsenin son gerçekliğe sahip olmadığı kabulüne dayanır. Bu sebeple, insanlara çıkarlarını gözetebilmeleri için büyük ölçüde özgürlükler verilmelidir; ancak bu çıkarların diğerlerinin çıkarları ile uyum halinde olması sağlanmalıdır. Açık bir toplum farklı görüş ve çıkarlara sahip insanların barış içinde birlikte yaşamalarını sağlayacak kurumlara ihtiyaç duyar. Piyasalar insanların diğerleri ile serbest mübadele içinde kendi özel çıkarlarının peşinden koşmalarını sağlar; fakat piyasalar barışın sürdürülmesi, çevrenin korunması ve hatta piyasa mekanizmasının muhafazası gibi ortak ihtiyaçlara dikkat etmek üzere tasarlanmamıştır. Bu tür ortak çıkarlar politik kurumlara muhtaçtır ve bu noktada yanılabilirlik şüphesi kendini hissettirir. Kararlar verilmelidir; fakat hatalı olmaları muhtemeldir; bu nedenle, onları düzelterek bir mekanizma olmalıdır. Ve mükemmellik ulaşılamaz olduğundan, mekanizmayı düzelterek bir mekanizma da olmalıdır, ... sonsuza kadar.

Şüphenin bir sonu yoktur. Son çözümü bulduklarını iddia edenler hatalıdır. Alternatif bakış açılarını bastırarak ve açık toplumda çok değerli olan düşünce, ifade ve seçim özgürlüğünü yok ederek görüşlerini dayatabilirler. Bu özgürlüklerin sınırları ideal olarak belirlenemiyorsa, sınırların açık bir toplumda yaşayanlar tarafından çizilmesi zorunludur. Kurulabilecek tek bir sosyal örgüt modeli yoktur.

İnsani Belirsizlik İlkesi

Yanılabilirlik yalnızca düşüncemizi değil, aynı zamanda anlamaya çalıştığımız gerçekliği de etkiler. Verimli hatalar yaşadığımız dünyayı şekillendirmektedirler. Tarih Orta Çağ'da dinsel sapkınlıklarla ve Soğuk Savaş boyunca da kapitalizm ile komünizm arasındaki mücadele ile geçmiştir. Veri olarak kabul ettiğimiz fikirlerin ve kurumların çoğu eleştirel incelemeye katlanamazlar. Doğa biliminin etkisi altında, gerçekliğin birbiriyle tutarlı kurallara uyması anlamında iyi kurgulanmış olduğunu düşünmeye başladık. Bu doğal olgular için doğru görünebiliyor olabilir, ama düşünen katılımcıları olan durumlar için durum böyle değildir.

Katılımcıların kökten yanılabilirliği, katıldıkları durumlara bir belirsizlik unsuru katar. Buna *insani belirsizlik ilkesi* adını veriyorum. Bu, kuantum fiziğindeki belirsizlik ilkesine benziyor, sadece ek bir teknik farkla: Heisenberg'in belirsizlik ilkesini keşfi -bir elektronun konumunu ve momentumunu aynı zamanda doğru biçimde ölçmenin imkânsızlığı- kuantum taneciklerinin davranışını bir parça bile değiştirmemektedir, fakat sosyal bilimlerde yeni bir genelleme yapmak insan katılımcıların davranışlarını etkiler. Karl Popper'ın *Açık Toplum ve Düşmanları* kitabını yazdığına gördüğü en bariz örnek Marx'ın tarih teorisiydi. Marx öngörebileceğini iddia ederek tarihin akışını etkilemeye çalışmıştır. Fakat bu, örneklerden sadece bir tanesi. Görünmez el teorisiyle egemen iktisat benzer bir biçimde kararsız bir rol oynamaktadır. Bir yandan, bilimsel bir teori iddia etmekte; diğer yandan şimdi de hüküm sürdüğü şekilde küresel kapitalist sistemi şekillendirmekte etkili olmaktadır. Eğer kendi öz çıkarlarını gözetken insanlar ortak çıkara en iyi biçimde hizmet edebilseydi, o zaman piyasa katılımcılarını devletin veya daha da kötüsü bazı uluslararası otoritelerin müdahalesinden kurtarmak herkesin ortak çıkarına olabilirdi. Bu fikir küreselleşmenin yön gösterici ilkesi olmuştur.

Baskın bir grup tarafından geliştirilen Amerikan üstünlüğü ideolojisi aynı modele uymaktadır.

Doktrinin en kuvvetli yorumlarından birinde, yeni muhafazakâr Robert Kagan Avrupa'nın ve Amerika'nın askeri güç kullanımına yönelik tutumlarındaki farklılığın olgulara dayanan bir temeli olduğunu iddia etmektedir. Avrupa güçsüz, Amerika güçlüdür. Bu nedenle, Amerika güçlü bir dış politika uygularken, Avrupa uluslararası işbirliğine gitmek zorundadır. İfade ettiği gibi, "Amerikalılar Mars'tan, Avrupalılar Venüs'tendir." Kagan ve entelektüel meslektaşlarının yeni Marksist bir düşünceyi savunmaları dikkate değerdir: Maddi koşullar ideolojik üst yapıyı belirlemektedir. Amaçları Marx'ın izlediklerine benzemektedir. Politikaları etkilemeye ve başardıkları ölçüde de haklı göstermeye çalışırlar. Ne kadar başarılı oldukları dikkate değerdir. Marksizm gözden düşmüştür; bununla birlikte Kagan, akıl yürütmesinin neo-

Marksist kökenlerine rağmen yaygın biçimde alkışlanmakta ve Amerika saygıdeğer gibi görünen bir argümanla desteklenen üstünlük fikrini beyhude ve zararlı biçimde kullanmaktadır.

Neo-Marksizm, yeni muhafazakârlık ve piyasa tutuculuğu aynı eksikliğe sahiptir: Kökenleri dünyaya deterministik bir bakış açısı ile yaklaşan 19. yüzyıl bilimine dayanmaktadır. Charles Darwin türlerin evriminin hayatta kalma mücadelesi ile belirlendiğini öne sürmüştür. Karl Marx ise ideolojik üst yapının maddi koşullarla belirlendiğini, yani hakim ideolojinin hakim sınıf çıkarları ile belirlendiğini iddia etmiştir. Klasik iktisatçılar öz çıkarın peşinden koşmanın etkin kaynak dağılımını sağlayan bir dengeye yöneldiğini gösterdiler. Bu üç fikrin birleşimi, piyasalara duyulan inanç ile Amerikan üstünlüğü inancını bir araya getiren bir ideolojiyi ortaya çıkarmıştır: Amerika piyasa güçlerine fırsat tanıyarak başarılı olmuştur ve başarımız, görüşlerimizi ve çıkarlarımızı dünyaya dayatmaya bizi zorlamaktadır. Fakat bilim; 19. yüzyıldan beri ilerleme kaydetmiştir.

Modern bilim, evreni deterministik bir bakış açısıyla ele almamaktadır. En uygun olanın hayatta kalması sadece rekabet tarafından belirlenmez; insanların görüşleri sadece maddi çıkarlarıyla saptanamaz ve mali piyasalar dengeye ulaşmazlar. Kökeni Darwin ve Marx'ta yatan Amerikan üstünlüğü ideolojisinin modası geçmiştir ve yanlıştır. Açık bir toplumun rehber ilkeleri olan insani belirsizlik ilkesini ve kökten yanılabilirlik varsayımını önem vermemektedir.

Bütünlüğü sağlamak amacıyla, insani belirsizlik ilkesinin dayandığı teorilerin bir şekilde hatalı olabileceğini belirtmeliyim; aksi takdirde, ilkeyi geçersiz kılacaklardır. Doğaları itibarıyla kusurları kesin tahminlerde bulunamamalarıdır. Gerçekliğin doğru bir temsilini deterministik teorilerden daha iyi yapmalarının nedeni, yanlış iddialarda bulunmaktan çekinmeleri ve tecrübenin ışığında kendilerini değişime açık tutmalarıdır. Açık toplumlar kapalı olanlara nazaran gelişime daha açıktır. Verimli hatalar kavramım verimli bir hata olmaktan öteye geçme iddiasında değildir.

Anlayışımız doğası itibarıyla kusurlu ise, yanlış anlayışımızın ölçüsü her şeyden önemli hale gelmektedir. Bu görüş, her argümanın bütün yönlerine bakmama neden oldu. Özellikle "terörle savaş" veya "kitle imha silahları" gibi sözlerle yapılan kasıtlı çarpıtmalara karşı duyarlıyım, "kısmi kürtaj" ve "ölüm vergisi" gibi daha maksatlı olanlardan bahsetmeye bile gerek yok. Fakat böyle manipülatif çarpıtmalar bile başarıyla uygulanabiliyorsa, sonuçlar ile beklentiler arasında önceden niyet edilmemiş sapmaların olması kaçınılmazdır. Örneğin, Irak'a yapılan saldırı kasıtlı bir aldatmaya dayanmaktadır; fakat sonuçlar kampanyanın planlayıcılarının düşündüklerinden ve tasarladıklarından önemli ölçüde farklıdır.